

Няколко прости правила

Евгения Русинова

Различните формулировки за отношението български библиотеки – Европа могат да се сведат до няколко съдържателни понятия. Тяхното операционализиране ще позволи изработването на общи становища, изходни позиции за анализ и за набелязване конкретни стъпки на действие. Поведение, което трябва да противопоставим вместо използването на, по-скоро принадлежащи на лексиката на политиците, отколкото присъщи на библиотечната наука формулировки “модерна Европа”, “достойно участие” и др. Не словесната обвивка, а действителните измерения на процеси и тенденции трябва да ни интересуват и то в посока съизмерими ли са те и в каква степен с европейските тенденции.

Бих искала да привлека внимание към няколко положения (изисквания), прости правила, известни от край време, които трябва да се спазват, но които предполагат работа, изискват мислене и активно отношение.

Първото ще нарека *обозримост на процесите*, т.е. прилагане на принципа на цялостен поглед върху това, което е и това, което ще става.

Второто е за спазване на постоянното *съотношение между цели и ресурси*. Тук става дума за принципа, че целите, които библиотеката си поставя, трябва да са в пряка връзка с възможностите, с които тя разполага.

Третото е за *опознаването и съблюдаването на чуждата, западната практика*, особено тази в близки до конкретните български условия ситуации.

Изходен пункт в осмислянето на актуалната ситуация е своеобразната рекапитулация на ставащото в проблемната сфера на библиотекознанието и в библиотечната практика. Оценяването на ситуацията се свежда до:

- съпоставка между библиотечна теория и практика (между които съществува, както равновесие, така и разминаване);
- анализ на състоянието на прилаганите технологии (вкл. тенденциите за промяна, характер на иновационни практики и т.н.);
- проучване на тенденции и реални резултати в областта на библиотечното образование;

- маркиране на обичайното състояние на конфигурацията възможност - идеал (реално функционираща система и нейният модел).

В системата от прости правила могат да се извеждат различни стъпки, показващи какво трябва да се предприеме, за да се говори за модерни библиотеки, за достойно и адекватно ”влизане“ в Европа. Такива са например:

- осъществяване на прагматичен дебат;
- въвеждане на PR/M технологиите (можем да ги наречем “интегрирани комуникации”);
- проучване ситуацията на информационния пазар и различните му сегменти;
- осмисляне на чуждия пример/реална практика преди всичко с оглед прилагането/адаптирането му;
- анализ на европейските нормативни и други юридически актове, които задават параметрите, спрямо които се разполага библиотечната система и които регулират нейните отношения с околната среда (вкл. с отделните публики);
- създаване на съответната архитектурна среда, интериорни и технологични решения, осигуряващи равен достъп и на лицата, намиращи се в неблагоприятно положение (групата на инвалидите).

Като изясним каква е ситуацията у нас в библиотечната сфера, какво е търсенето на библиотечни услуги и каква е чуждата практика, можем да посочим нашето място и тогава бихме били наясно как точно влизаме в Европа, без да се крием зад общи фрази. Разполагаме с достатъчно практики, които можем да определим като еталонни и да разглеждаме като европейски (сходни с европейските, производни от тях и пр.). След наблюдение и оценка без особени усилия те могат да се изведат като образци, да се усвояват и получат по-широко разпространение. Внимание заслужават някои примери като:

- книжни PR материали за потребителите: много библиотеки имат (изработват) и предлагат такива материали; практиката се наблюдава дори в по-малки, с ограничен капацитет и публика библиотеки;
- висока степен на автоматизация, широк достъп до електронни бази данни, съчетани (и резултат) с пренесен чужд опит (типичен пример дава Университетска библиотека – София);
- силно ориентирано към потребителя обслужване, превръщащо библиотеката във friendly институция / среда

за потребителя (добър опит в тази насока предоставя НБ “Иван Вазов” - Пловдив);

- въвеждане на модерни системи за регистрация, достъп, контрол и отчетност, обвързващи фонд и обслужване (библиотеката на СВУБИТ - София).

Като национална НБКМ изисква обсъждане, съпоставки като пример и сравняване в друга плоскост, положение, което не прави по-ограничено значението на опита (и иновациите) ѝ за националната библиотечна система.

Посоченото съставлява някои основни моменти от конкретната практика, които предполагат осмисляне и усвояване. Според мен те могат да се разглеждат и като междинни звена, контактни полета между европейските практики и българските условия.

Можем да се опрем и на текстове, предлагащи параметрите на актуалната ситуация, показващи основните тенденции на развитие, както и проблемите и трудностите. Те отразяват и състоянието на библиотековедската мисъл. Например Дончева и Димчев посочват параметри на очертаващи се тенденции и нужни промени. Техните текстове могат да послужат като подтик или за основа за посочения по-горе наложителен прагматичен дебат. Някои от изказаните от двамата автори мнения дават повод за преосмисляне на част от безкритичните становища, разпространени сред библиотечните специалисти. Като пример ще приведа Димчев, който посочва опасност за ЕС в лицето на “американизация” на информационния пазар. Библиографски параметри съдържат статии на Тотоманова.

Съществуват обаче сериозни проблеми, които придават облика на моментното положение както на българските библиотеки, така и на библиотечната (а и библиографската) мисъл и образование. Проблеми, които са сериозни, които изискват обсъждане, но които, според наблюденията ми, се подценяват и пренебрегват. Въпросът, който стои на дневен ред, е за какво достойно влизане в Европа на библиотеките ще говорим, когато нямаме още:

а) един ясно избран библиографски формат. Периодичното споменаване достоинства на MARC/ UNIMARC не променя нито отношения, нито становища, а самият спор около избора(?) няма връзка с предполагаеми финансови трудности, а повече с липса на координация и тясно ведомствени интереси;

б) пълно прилагане на съответните национални библиографски стандарти. Не е тайна, че мнозина наши библиотековеди и библиографи ползват библиографските правила на описание по свое субективно усмотрение;

в) в професионално-етичен план не функционират основни правила на научно общуване. Например в рубриката “Дискусионно” в сп. ”Библиотека” се публикуват текстове, които не се дискутират и нямат отзвук; може да се предположи, че тя обозначава само дистанцираното отношение на редакцията към тези текстове.

Парадокс е, че ние твърдим, че се приближаваме към Европа, а черпим и популяризираме в последните 15 години особено усилено американския опит. Не бих обръщала внимание на това, ако не се пропуска основния момент, неотделим от всяко заимстване – възможността за съпоставимост. Не съществува и помисъл, че американския опит подлежи на адаптиране, частично заимстване / частично преинтерпретиране, че поне по мащаби и традиции новата ситуация, с която българските библиотеки ще се срещнат в обединена Европа е съпоставима с българските условия.

Съвременната ситуация ни задава два параметъра:

Първият е, че ние трябва да се адаптираме, унифицираме към нормите и тенденциите, практиките в Европа (поне на технологично ниво – това е безусловно при съществуващата и увеличаваща се мобилност на населението);

Вторият е, че ние притежаваме специфики и традиции, които съобразно тенденциите в Европа се съхраняват или дори доразвиват. Основният принцип на обединена Европа “единство в многообразието” подсказва, че за нашите, регионални по отношение на едно единно европейско пространство, специфики има шанс.

Бих откритола три функционални области, в които мерки и подходи си дават среща:

- на осигуряване (постигане обозримост на процесите);
- на формулиране (на изходна позиция, преследвани цели и пътища на постигането им);
- на изучаване (на западния пример и на българските добри практики и популяризирането им).

В тези три области се разполагат усилията на ръководители и изпълнители, теоретици (доколкото ги има!) и практики за осъществяване на двойната стратегия (на адаптиране и запазване на традициите). А тя не е осъществима без анализа на състоянието в библиотечната сфера и без въвеждането на иновации, възприети от западната теория, но преди всичко – практика.

Влизаме в Европа, а дебатът още не се е състоял, т.е. въпросите остават открити пред колегията. Това, което можем да направим в настоящия момент, е да предвидим и маркираме евентуалните проблеми, които безусловно ще възникнат при адаптирането / интегрирането в европейската библиотечна сфера.

Позитивното при една такава евентуална прогноза е, че ние ще сведем до минимум евентуалните загуби. В това отношение прогностичният дебат е израз на “изпреварващо поведение”.